

gerçekleşmemesi ise, verilen hediyelerin geri istenmesini meşru kılmaktadır.

III. EVLİLİK ENGELLERİ/EVLENİLMESİ HARAM OLANLAR

Bir evlilik akdinin sahih ve geçerli olabilmesi için evlenmek isteyen taraflar arasında herhangi bir evlilik engeli bulunmamalıdır. Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda, konu evlilik engellerinin niteliği üzerinden ele alınmaktadır. Yani evlilik engelini oluşturan akrabalık ilişkisinin niteliği üzerinde durulmaktadır. Diğer taraftan doğrudan doğruya “evlenilmesi haram olan kadınlar” (muharremât)’ın açıklanması şeklinde de bir yöntemin olduğu görülmektedir. Bu yöntemde, bir erkeğin, evlenmesi haram olan bütün kadınlar sayılmaktadır. Bu ikinci yöntem konunun daha kolay anlaşılabilmesi için daha uygun bir yöntem olacaktır.

Genel olarak iki tür evlenme engeli vardır. Bunlardan birincisi geçici evlenme engelleri ikincisi ise sürekli evlenme engelleridir. Geçici evlenme engeli, ârızî bir sebepten dolayı bir erkeğin bir kadınla evlenmesini haram kılan engeldir. Bu engelin ortadan kalkması halinde evlenmek haram olmaktan çıkar. Örneğin bir kadının evli olması, başka bir kişi açısından geçici bir evlenme engelidir. Bu kadının boşanması ve iddetini tamamlaması halinde - başka bir evlenme engeli yok ise - o kadınla evlenilmesinde her hangi bir haramlık sözü konusu değildir. Geçici evlenme engelleri, sürekli evlenme engelinden farklı olarak erkeği, kadına mahrem yapmaz. Başka bir ifadeyle, erkek, o kadına karşı davranışlarında mahremi olan kadınlara, örneğin kız kardeşine davrandığı gibi davranamaz. Geçici evlenme engeli, örtünme ve halvet (yabancı bir erkekle yalnız başına kapalı bir yerde bulunma) ile ilgili hükümleri ortadan kaldırmaz.

Sürekli evlenme engeli ise, bir erkek ile bir kadının evlenmesini ebediyen haram kılan evlilik engelidir. Aralarında sürekli evlenme engeli bulunan bir erkekle bir kadının aynı yerde kapalı olarak bulunmaları caiz olur. Çünkü bu durumda erkek, kadına mahrem hale gelmiştir.

Evlenme engelleri konusundaki genel çerçeveyi Nisâ suresinin 22-24. Ayetleri oluşturmaktadır. Bu ayeti kerimelerde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ
فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا (22) حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ
وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ
اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِكُمْ
الَّذِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا
دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ
وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا
(23) وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرِ
مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا
(24)

Geçmişte olanlar bir yana, artık babalarınızın evlenmiş olduğu kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu bir hayâsızlık, öfke ve nefret gerektiren bir iştir. Bu, ne kötü bir yoldur.(22)

Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, eşlerinizin anneleri ve kendileriyle zıfafa girdiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde/himayenizde/terbiyenizde bulunan kızlar (ile evlenmeniz) size haram kılındı. Eğer anneleri ile zıfafa girmemişseniz onlarla evlenmenizde, size bir günah yoktur. Öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz de haram kılındı. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir. (23)

(Câriye olarak) sahip olduklarınız hariç, evli kadınlar da haram kılındı. (Bunlar) üzerinize Allah'ın emri olarak yazılmıştır. Bunların dışında kalanlar ise, iffetli yaşamak ve zina etmemek şartıyla mallarınızla (mehirlerini verip) istemeniz kaydıyla, size helâl kılındı. (Nikâhlanıp) onlardan faydalanmanıza karşılık sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin. Mehir

belirlendikten sonra, onunla ilgili olarak uzlaştığınız şeyler konusunda size günah yoktur. Şüphesiz ki Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (24)

A. Geçici Evlenme Engelinden Dolayı Evlenilmesi Haram Olanlar

Bir erkeğin geçici evlenme engeli nedeniyle evlenmesi haram olan kadınlar şunlardır:

1. Evli Kadın

Evli olan bir kadının, başka biriyle evlenmesi haramdır. Bu haramlık, kadının eşi vefat edinceye yahut kadın eşinden boşanıp iddetini tamamlayıncaya dek devam eder. Evli bir kadınla evlenilmesinin haram olduğu Nisâ suresinin 24. ayetinde bildirilmektedir.

2. İddet Bekleyen Kadın

İddetini tamamlamamış bir kadınla evlenmenin haram olduğu Bakara suresi 235. ayette şu şekilde açıklanmaktadır: “Bekleme müddeti bitinceye kadar da nikâh yapmaya kalkışmayın.”

3. Semavi Bir Dine İnanmayan Kadın

Müslüman ya da ehli kitaptan olmayan bir kadın ile evlenmek de aynı şekilde geçici olarak haramdır. Bu durumdaki kadın Müslüman, Hıristiyan ya da Yahûdî olursa bu kadınla evlenilmesi caiz hale gelir. Bu konudaki ayetler şunlardır:

“Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın.” (Mümtehine 10.)

“İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah’a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü’min bir cariye Allah’a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin.” (Bakara 221.)

Evlenme yasağı bakımından kitâbî kadın, müşrik ya da inançsız olan kadından farklı kabul edilmiştir. Kitâbî kadınlarla evlenilebileceği hükmü Mâide suresi 5. ayette şu şekilde açıklanmıştır: “Sizden önce kitap verilenlerden hür ve iffetli olan kadınlar, zina etmemek, gizli dost tutmamak ve mehirlerini vermek kaydıyla size helaldir.”

Abdullah b. Ömer’in Allah’a ortak koşan kadınlarla, iman edinceye kadar evlenilmemesi gerektiğini beyan eden ayeti esas alarak, ehl-i kitabın şirk vasfından

sıyrılmadığını dolayısıyla kitâbî kadınlarla evlenmenin caiz olmadığını söylediği nakledilmektedir. Ancak alimlerin kâhir ekseriyeti, Kur’ân-ı Kerim’de kafirler ile ehl-i kitab arasında bir farklılık gözetildiğini ifade etmişler ve Mâide suresi 5. ayetindeki hükmün açık olduğunu belirtmişlerdir.

Bir kadının ehl-i kitaptan bir erkekle evlenmesi ise haram kabul edilmiştir. Çünkü Bakara suresinin 221. ayetinde ister erkek olsun ister kadın olsun Allah’a ortak koşan kimseler ile evlenilmemesi hükmü beyan edilmiştir. Fakat bu hüküm Mâide suresi 5. Ayetle kadınlar açısından tahsis edilmiş ve ehl-i kitaptan olan kadınlarla evlenilebileceği hükmü getirilmiştir. Ancak ehl-i kitaptan olan erkeklerle evlenme yasağı bâkidir.

4. Eşin Mahremi Olan Kadın

Evli olan bir erkeğin, eşine mahrem olan başka bir kadınla evlenmesi haramdır. Bu haramlık, Nisâ 23. ayette bir erkeğin “iki kız kardeşe aynı anda evli bulunması” şeklinde ifade edilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) ise “bir kadınla, onun halası ya da teyzesi aynı kimse tarafından nikâhlanamaz” buyurarak bu haramlığın çerçevesinin daha geniş olduğunu beyan etmiştir.

Bir kimsenin evlenmesi haram olan kimse o kişinin mahremidir. Örneğin bir erkeğin halası onun mahremidir. İki kadının birbiri ile mahrem olmaları ise ikisinden birinin erkek olduğunun varsayılarak, bu varsayımına göre birbirleri ile evlenmelerinin caiz olup olamayacağına göre belirlenir. Buna göre bir kadın ile ister - nesep ister süt hısımlığı ile olsun – onun kız kardeşi, annesi, halası, teyzesi aynı kişi tarafından nikâhlanamaz. Bu haramlığın gerekçesi başka bir hadisi şerifte “eğer böyle bir şey yaparsanız akrabalık bağlarını koparmış olursunuz” şeklinde açıklanmıştır.

Bir kadının, süt kardeşi, süt teyzesi ve süt halası ile aynı erkeğin nikahı altında bulunmaları da burada belirtilen haramlığın kapsamına girmektedir.

5. Beşinci Eş Olacak Kadın

Kur’ân-ı Kerîm’de belirli şartlar dahilinde bir erkeğin dört kadına kadar evlenebileceği şu şekilde açıklanmıştır: “Eğer, (velisi olduğunuz) yetim kızlar (ile evlenip onlar) hakkında adaletsizlik etmekten korkarsanız, (onlarla değil), size helâl olan (başka) kadınlarla ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlanın.

Eğer (o kadınlar arasında da) adaletli davranmamaktan korkarsanız, o takdirde bir kadınla evlenin veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur.” (Nisâ 3.) Buna göre bir kimsenin dört eşten fazla kadınla aynı anda evli bulunması haramdır.

6. Aynı Eşten Fasilasız Üç Kere Boşanan Kadın

Bir erkek eşinden iki defa boşanıp -kadın başka bir evlilik yapmadan- yeniden aynı kadınla evlenmiş ise bundan sonra gerçekleştirilen üçüncü boşanma, bu iki kişi arasında geçici bir evlenme engeli oluşturur. Bu durumdaki kadına *mutallaka-i selâs*, üçüncü boşanmaya ise “*beynûne kübrâ ile bain talâk*” denir. Bu durumdaki kimselerin birbiriyle yeniden evlenebilmeleri için, kadının başka bir eşle - herhangi bir hile kasti olmaksızın – evliliği sürdürmek niyetiyle evlenmesi ve bu evliliğin doğal bir şekilde (kocanın ölmesi ya da boşanma ile) bitmesi gerekmektedir.

Üçüncü boşanmadan sonraki durum Bakara 230. ayette şu şekilde ifade edilmektedir: “Eğer erkek karısını (üçüncü defa) boşarsa, kadın, onun dışında bir başka kocayla nikâhlanmadıkça ona helâl olmaz. (Bu koca da) onu boşadığı takdirde, onlar (kadın ile ilk kocası) Allah’ın koyduğu ölçüleri gözetebileceklerine inanıyorlarsa tekrar birbirlerine dönüp evlenmelerinde bir günah yoktur.”

Üç defa boşanmaktan dolayı evlenme engelinin oluşabilmesi için, kadının ilk ve ikinci boşanmadan sonra başka bir erkekle evlenmemiş olması gerekmektedir. Zira ilk ya da ikinci boşanmadan sonra dönüş gerçekleşmemiş ve kadın başka bir erkekle evlenmiş ise ilk eşinden dolayı mevcut olan boşanma hakkı tekrar üçe çıkar. Eğer kadın ikinci eşinden normal bir şekilde boşanıp tekrar ilk eşi ile evlenir ise bu yeni evlilik için üç boşanma hakkı yeniden kazanılmış olur.

B. Sürekli Evlenme Engelinden Dolayı Haram Olan Kadınlar

Sürekli evlenme engeli üç tanedir. Bunlardan ilki kan bağından (nesep) dolayı oluşan evlenme engelidir. İkinci engel, yapılan bir evliliğin (sıhriyet/musahere) oluşturduğu akrabalık ilişkisinden dolayı gerçekleşen sürekli evlenme engelidir. Üçüncüsü ise süt emmeden (radâ) doğan sürekli evlenme engelidir.